

WEB OF SCIENCE VERİ TABANINA DAYALI BİBLİYOMETRİK DEĞERLENDİRME: FIKIH ÜZERİNE YAZILAN MAKALELER (2003-2023)**BIBLIOMETRIC EVALUATION BASED ON WEB OF SCIENCE DATABASE: ARTICLES ON FIQH (2003-2023)****Adnan Arslan*****Öz**

Bu çalışmada, WOS veri tabanında taranan 2003-2023 yılları arası yayımlanmış 675 fıkıh konulu araştırma makalesinin bibliyometrik özelliklerinin analizi amaçlanmıştır. Bu suretle çalışmanın bundan sonraki fıkıh konulu makalelere yön vereceği düşünülmüştür. Çalışmanın veri setini oluşturan 675 araştırma makalesinin tarandığı indeksler AHCI ve ESCI dizinler olarak belirlenmiştir. Yöntem olarak şu çalışma biçimi takip edilmiştir: Çalışmaya esas olan veri seti, Web of Science veri tabanından “fiqh” ve “Islamic law” anahtar kelimeleriyle çekilmiştir. Elde edilen Bibtex çıktısı, R Studio Bibliometrix uygulamasında görselleştirilmiş ve çalışmanın soruları doğrultusunda belirli parametrelere göre başlıklara ayrılmıştır. Bu çalışmanın en önemli çıktılarından birisi şu sorunun cevabı olarak belirlenmiştir: Türk ilahiyatçılarının ve ilahiyat dergilerinin dünyadaki fıkıh araştırmalarında yeri nedir? Bu çalışmanın önemi, dünyadaki fıkıh çalışmalarının geçmişini anlayarak geleceğe yönelik öngörüler ve öneriler sunabilme potansiyelinde yatmaktadır. Çalışmanın elde ettiği en önemli sonuç olarak şu zikredilebilir: Türk ilahiyatçıları, fıkıh alanındaki üretkenlikleri, dolayısıyla da nicelik bakımından oldukça göz doldurur bir düzeye ulaşmışlardır. Ancak grafiklerin en uzun çizgilerine adını yazdıran Türk ilahiyatçıları söz konusu alanda etki bakımından geri planda kalmışlardır. Bunun temel nedeninin uluslararası etki ve tanınırlığın önemli bir faktörü olan İngilizce makale yazımındaki eksiklik olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Bibliyometri, Fıkıh makalesi, WOS, Türk ilahiyatları.

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi | <https://ror.org/00dzfx204>
İslami İlimler Fakültesi, Arap Dili ve Belagati, Bilecik, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric, Bilecik, Türkiye.
<https://orcid.org/0000-0002-3989-6612> adnan.arslan@bilecik.edu.tr

Abstract

In this study, it was aimed to analyze the bibliometric properties of 675 research articles on fiqh between 2003 and 2023 scanned in the WOS database. In this way, it is thought that the study will guide future articles on fiqh. The indexes in which 675 research articles that constitute the data set of the study were scanned were determined as AHCI and ESCI indexes. As a method, the following study style was followed: The data set on which the study was based was taken from the Web of Science database with the keywords "fiqh" and similar. The resulting Bibtex output was visualized in the R Studio Bibliometrics application and divided into headings according to certain parameters in line with the questions of the study. One of the most important outcomes of this study was determined as the answer to the following question: What is the place of Turkish theologians and theology journals in fiqh research in the world? The importance of this study is to be able to make predictions and suggestions about the future of fiqh studies in the world by knowing their past. The most important result of the study can be mentioned as follows: Turkish theologians have reached a remarkable level in terms of productivity and therefore quantity of publications in the field of fiqh. However, Turkish theologians, who have written their names on the longest lines of the graphs, have fallen behind in terms of influence in the field in question. It can be said that the most important reason for this is the reluctance to write articles in English, which is the biggest factor of international impact and recognition.

Keywords: Fiqh, Bibliometrics, Fiqh article, WOS, Turkish theologians.

Giriş

Her bilim dalında olduğu gibi İslami ilimler alanında yapılacak akademik çalışmaların geleceğini geçmişte yapılmış çalışmalar belirlemektedir. Genç araştırmacılar, araştırılmaya değer bir konu arayışında ilk önce literatür taraması yaparak alanda ne tür konuların çalışılmış olduğuna bakmakta ve bu alan içerisinde kendi ilgi ve birikimine uygun düşecek bir boşluk tespit etmeye çalışmaktadır. Bu bakımdan İslami ilimlere dair yapılmış çalışmaların taranması, mevcudu kavrama, kapsama ve daha ötesine gidip aşma merhaleleri için olmazsa olmaz bir adımın ifadesidir.

İslami araştırmalar alanında literatür taraması için pratik yöntemlerden birisi de bibliyografik çalışmalardır. Özellikle genç araştırmacılar için bu tür künye derleme çalışmaları, alana hızlı ve kapsamlı bir bakış sunma imkânı sağlar. Bu, bilimsel bir çalışma öncesi literatüre hâkimiyet için oldukça elverişli ve bir o kadar da kolay bir vesiledir. Bundan dolayı olmalıdır ki Türk akademisinde bu tarz çalışmalara onlarca yıl öncesinden başlanmıştır. Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı çatısı altında neredeyse her bilim dalına ait bu türden çalışmalar yapılmıştır. Fıkıh,¹ Tefsir,² kelâm,³ Arap dili ve belâgati,⁴ hadis⁵ vb.

---

¹ Eyyüp Said Kaya, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Fıkıh Literatürü: Bir Hasıla”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 12/24 (2014), 9-126.

² Örnek için bk. Ömer Kara, *Tefsir Akademisyenleri Kataloğu* (Ankara: Kurav Yayınları, 2007); Abdülcebbar Adıgüzel, Lisansüstü Tefsir Tezlerinin Tematik Tasnifi ve Değerlendirilmesi, *Kur’ân Araştırmalarında Akademik Tezler İslam Dünyası ve Batı Mukayesesi İlim Yayma Vakfı Uluslararası Sempozyum*, ed. Bilal Gökkr vd. 267-288. (İstanbul: İlim Yayma Yayınları, 2018).

³ Örnek için bk. Ramazan Biçer, “Türkiye’de Yapılan Kelâm Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 14/27 (2016), 313-343.

⁴ Örnek için bk. M. Vecih Uzunoğu, “Türkiye’de Arap Dili Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri-I (1956-2002)”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 3/8 (2003), 7-31; M. Vecih Uzunoğu, “Türkiye’de Arap Dili Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri-II (1956-2004)”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 5/17 (2005), 7-36; M. Vecih Uzunoğu, “Türkiye’de Arap Dili Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri-III (1956-2013)”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 15/40 (2015), 1-52.

⁵ Örnek için bk. Recep Emin Gül, “2012-2017 Yıllarında Türkiye’de Yapılan Hadis Tezleri Bibliyografyası ve Değerlendirilmesi”, *Mizânü’l-Hak İslami İlimler Dergisi* 6 (2018); Necmeddin Şeker, Recep Bilgin, *Açıklamalı Hadis Makaleleri Bibliyografyası 1923-2016* (Kahramanmaraş: SAMER, 2020); Susilawati Susilawati, *Endonezya’da Hadis Çalışmaları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022); Bejadin Ameti, *Makedonya’da Hadis Çalışmaları* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008).

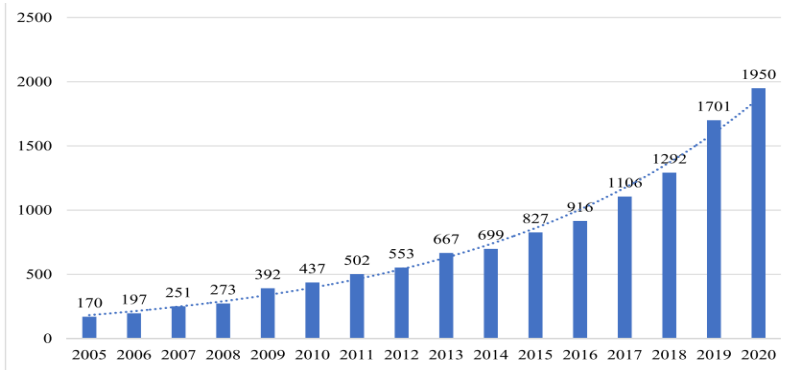
bilim dallarına ait tarama türü çalışmalar, ilgili literatüre hızlıca panoramik bakabilme imkânı sunmaktadır.

Bibliyografik çalışmaların alan araştırmacılarına katkısı tartışmasız olmakla birlikte dijitalleşen çağımızda artık neredeyse tüm yayınlara internet ortamında ulaşmak mümkündür. Her ne kadar kimi akademik yayınları indirmek ücretli olsa da yayınların en azından künye bilgileri erişime tamamen açıktır. Genç araştırmacılar için alanda yapılmış çalışmaların künye bilgileri dahi ileriki olası çalışmalar için fikir vericidir. Bunun bir sonucu olarak bibliyografik çalışmalar, geçmişe nispeten miadını doldurmuş gibi görünmektedir. Zira günümüz dünyasında bilimsel çalışmalar, bu iş için tahsis edilmiş devasa akademik veri tabanlarında saklanmaktadır. Bu çalışmaların çoğu zaman tamamına, kimi zaman da en azından öz/abstract ve anahtar kelimelerine saniyeler içerisinde ulaşmak mümkün olmaktadır. İlahiyat araştırmacıları açısından başta İSAM (İslam Araştırmaları Merkezi) makale ve tez veri tabanları, Dergipark ve Ulusal Tez Merkezi platformlarında anahtar kelimelerle yapılacak aramalarla belirli alanlara dair çok sayıda çalışmaya hızlıca göz atılabilmektedir.

Zamanla bilimsel alanlar daha da derinleşmiş ve yeni alt disiplinler ortaya çıkmıştır. Bu süreç sonucunda, son yıllarda tüm bilim dallarında yayın sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Hatta yayın üretkenliği öyle bir seviyeye varmıştır ki

yapılmış çalışmaların başlıklarını dahi takip etmek güçleşmiştir. Yayınların değil içeriğini, başlıklarını dahi bir arada görebilmek için ciddi bir emek sarf etmek icap etmiştir. Bundan ötürü belirli alan yahut konu ekseninde yapılmış tüm çalışmaların yazar, ülke, kurum, atıf, yayıncı vb. parametrelere göre analizini yapma ihtiyacı hâsıl olmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak üzere bibliyometrik analiz çalışmaları ortaya çıkmış ve yıllar içerisinde bir hayli rağbet görmüştür. Şekil 1, bibliyometrik çalışmaların yıllar içerisinde ne denli ilgi gördüğünü net bir şekilde somutlaştırmaktadır.⁶ Bu grafiğin verileri bize, bibliyometrik analiz çalışmalarının 15 yılda, yıllık %67’lik bir artış hızıyla yaklaşık 12 kat arttığını ifade etmektedir.

Tablo 1. Bibliyometrik Analiz Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

⁶ Élaïne Gauthier, *Bibliometric Analysis of Scientific and Technological Research: a User's Guide to the Methodology* (Kanada: Science and Technology Redesign Project, 1998) 9.

Bu tür çalışmaların batı üniversitelerinde özellikle 2000’li yıllardan sonra büyük bir artış kaydetmesi, bilimsel çalışmaların nicelik bakımından ne denli ilerlediğini göstermektedir. Zira az sayıda çalışma üzerinde ancak *derleme* ve *meta analiz* araştırmaları yapılabiliyorken⁷ çok sayıda yayının tümüne dair tahliller ancak bibliyometrik analizlerle mümkün olmaktadır. Bu bağlamda yapılmış bibliyometrik analiz çalışmaları birbiriyle yarışır hale gelmiştir. Öyle ki bilim dallarında üzerinde çok durulan her konu başlığına dair neredeyse bir bibliyometrik analiz çalışmasına rastlanılmaktadır. Bilgi yönetimi,⁸ Tsunami,⁹ eczacılık,¹⁰ sosyal girişimcilik¹¹ ve Koronavirüs (COVID-19)¹² gibi hakkında çok sayıda makale kaleme alınmış her konu bu bağlamda incelenmiş ve incelenmeye de devam etmektedir.

Sözü araştırma konumuza getirecek olursak Türk ilahiyatçıları söz konusu analiz çalışmalarında epey geç kalmış görünmektedir. Zira bu makalenin kaleme alındığı tarihe kadar

---

⁷ Meta analiz, belirli bir konudaki çalışmaların elde ettiği bulguların tahlilini amaçlamaktadır.

⁸ Yinian Gu, “Global Knowledge Management Research: a Bibliometric Analysis”, *Scientometrics* 61/2 (2004), 171-190.

⁹ Wen-Ta Chiu - Yuh-Shan Ho, “Bibliometric Analysis of Tsunami Research”, *Scientometrics* 73/1 (2007), 3-17.

¹⁰ Michael E.D. Koenig, “a Bibliometric Analysis of Pharmaceutical Research”, *Research Policy* 12/1 (1983), 15-36.

¹¹ Andrea Rey-Martí vd., “A bibliometric analysis of social entrepreneurship”, *Journal of Business Research* 69/5 (2016), 1651-1655.

¹² Hojat Dehghanbanadaki vd., “Bibliometric analysis of global scientific research on Coronavirus (COVID-19)”, *Medical Journal of The Islamic Republic of Iran* 23 (2020), 34-51.

ilahiyat alt bilim dallarında bibliyometrik analiz başlıklı çalışmalar bir elin parmaklarını dahi geçmemektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla yapılmış çalışmalar din eğitimi,¹³ tasavvuf¹⁴ ve İslami sigortacılık¹⁵ ile sınırlı kalmıştır. Hadis, tefsir, kelâm, vb. bilim dallarında kaleme alınmış binlerce yayına dair bibliyometrik analiz çalışması yapılmamıştır. Böyle bir boşluk fark edilmiş ve bu yüzden çalışmada, sadece Türkiye’de değil tüm dünyada yapılmış fıkıh çalışmalarına dair bir bibliyometrik analiz yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Dünyada fıkıh alanında kaleme alınmış makalelerin bibliyometrik analizini ortaya koymaktır. Fıkıh alanındaki çalışmaların bugünlere kadar hangi ülkelerde ne ölçüde incelendiği bilgisine vâkıf olarak gelecek çalışma alanlarına dair bir fikir verebilmek bu çalışmanın öncelikli hedefidir. Çalışmanın diğer bir amacı da günümüz fıkıh araştırmacılarını dünya çapında en çok fıkıh makalesi yayımlayan yazar, dergi ve üniversitelerden haberdar edip bilimsel işbirliğine zemin hazırlamaktır. Ulusal düzeyde fıkıh alanında yapılmış çalışmaların künye bilgilerini dizinleyen bibliyografik çalışmalar olmasına karşın dünya çapındaki fıkıh makalelerinin bibliyometrik analizini ortaya koyan bir

---

¹³ Adem Güneş, “Akademik Dergilerde Yayınlanan Din Eğitimi Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi (1925-2020)”, *Türkiye Din Araştırmaları Dergisi* 12 (2021), 199-222.

¹⁴ Hatice Merve Kızılgül Kılıç, *Tasavvuf ile İlgili TR Dizin’de Yer Alan Akademik Makalelerin Bibliyometrik Olarak İncelenmesi (2005-2022)* (Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023).

¹⁵ Fatih Konak - Yasemin Demir, “İslami Sigortacılık (Tekafül) Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz”, *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/1 (2023), 11-46.

çalışma bulunmamaktadır. Makale konusu bu yönüyle özgündür.

1. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın biçim ve içeriğini teşkil eden bir takım kritik sorular bulunmaktadır. Bu sorular ekseninde çalışma şekillenmiştir. Dünyada fıkıh alanında yayımlanmış makalelerin yıllara göre dağılımı nasıldır? Bu alandaki fıkıh araştırmalarında bir artış söz konusu mudur? Bir artış varsa bunun yıllık hızı ortalama nedir? Dünya akademilerinde fıkıh alanında en çok makale yayımlayan dergiler, bunların yazarları ve kurum-ülke bilgileri nelerdir? Fıkıh alanında makale yayımlayan dergilerin etki faktörleri nelerdir? Söz konusu alanda en etkin yazarlar kimlerdir? Atıf bakımından önde olan dergi, üniversite ve kurumlar nelerdir? Makalenin kurgusunu bu soruların cevapları oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, betimsel araştırma modelinde desenlenmiştir. Var olan bir olayı nicel yahut nitel açıdan betimleyen bu araştırma türüne dayalı olarak Web of Science veri tabanında “fiqh” ve “islamic law” anahtar sözcüklerle aramalar yapılmıştır. Aramada “articles” filtresi uygulanarak sadece araştırma makalelerinin ayıklanması sağlanmıştır. Arama sonucunda listelenen tüm çalışmaların bibtex çıktısı alınmıştır. Bu çıktı R Studio tabanlı

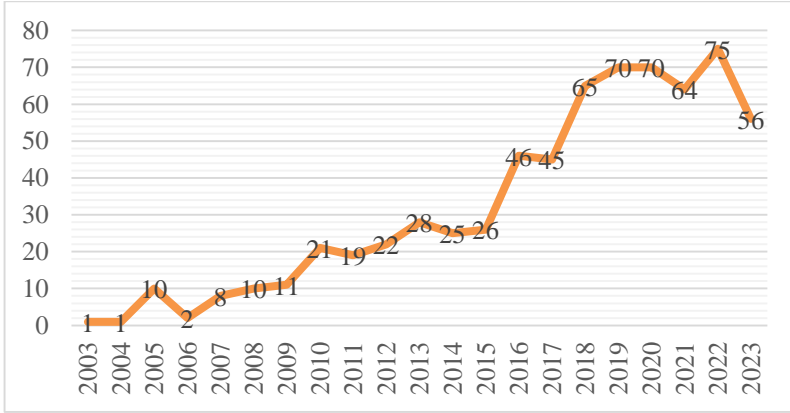
çalışan Bibliometrix uygulamasına yüklenmiş¹⁶ ve çalışmanın soruları çerçevesinde belirli parametrelere göre analiz yapılmıştır. Sonuç ve öneriler kısmında çalışmanın yönlendirici olma yönü ön plana çıkarılmıştır. Türk akademisinde fıkıh üzerine yapılacak sonraki çalışmalar için bir takım önerilerde bulunulmuştur.

3. Bulgular

3.1. Yıllara Göre Fıkıh Konulu Makalelerin Dağılımı

Tablo 2’de, Web of Science veri tabanında fiqh ve islamic law anahtar kelimeleriyle yapılmış tarama sonucu elde edilen fıkıh konulu yayımlanmış makalelerin sayısal olarak yıllara göre nasıl bir seyir izlediği görülmektedir.

Tablo 2. Yıllara Göre Makale Sayısı Dağılımı

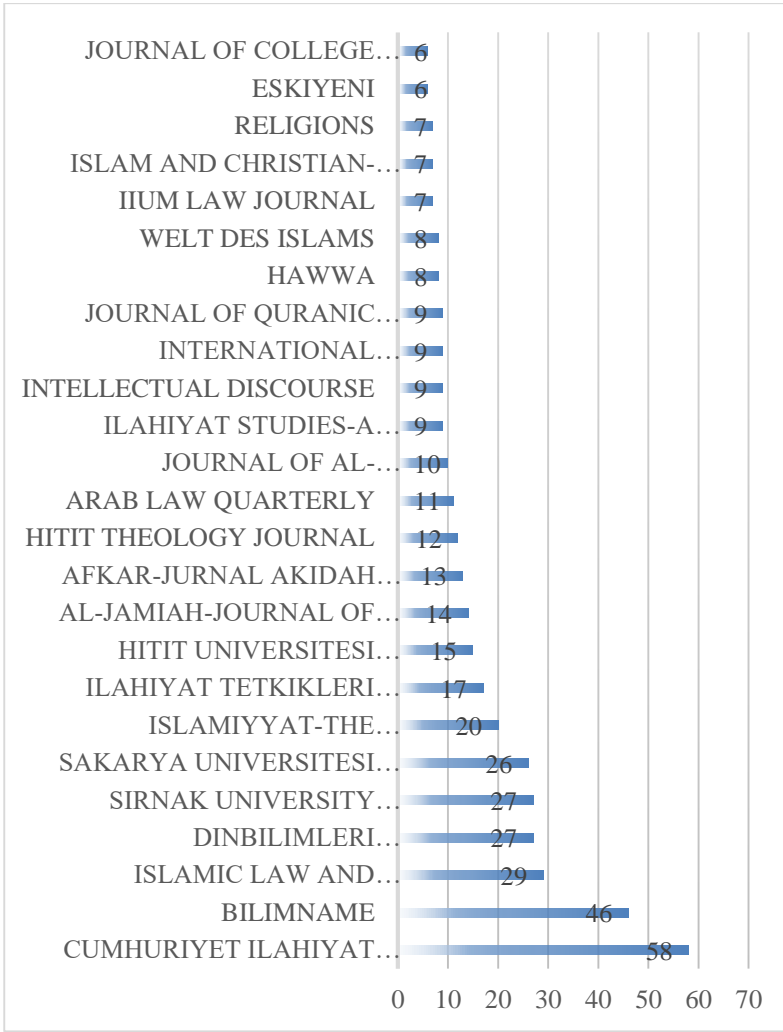
¹⁶ Massimo Aria – Corrado Cuccurullo, “Bibliometrix: an R-Tool for Comprehensive Science Mapping Analysis”, *Journal Of Informetrics* 11/4, (2017), 959-975.

Yukarıdaki grafikte yıllık ortalama %22,3'lük bir artış söz konusudur. 2005 yılında izahı mümkün olmayan sert bir yükseliş gözlemlenmiştir. 2003 ve 2004'te sadece birer makale yayımlanmışken 2005'teki yükseliş büyük olasılıkla dergilerin WOS'ta taranmaya başlamasıyla ilgili olmalıdır. Bu grafikte 2003-2009 arası durağanlığı, 2009-2015 arası hareketliliği, 2016 ve sonrası ise nispeten sıçrayışı ifade etmektedir denilebilir. 2016'dan sonra makale sayısında, 26'dan 46'ya çıkmasıyla %80 oranında bir artış söz konusudur. İcmali olarak bakıldığında 2022, fıkıh çalışmalarının zirve yaptığı yıl olarak kayda geçmiştir.

3.2. Dergilere Göre Fıkıh Konulu Makalelerin Dağılımı

Tablo 3'de en çok fıkıh makalesi yayımlayan 20 dergiye ait sayısal veriler yer almaktadır.

Tablo 3. Makale Sayısına Göre Dergiler

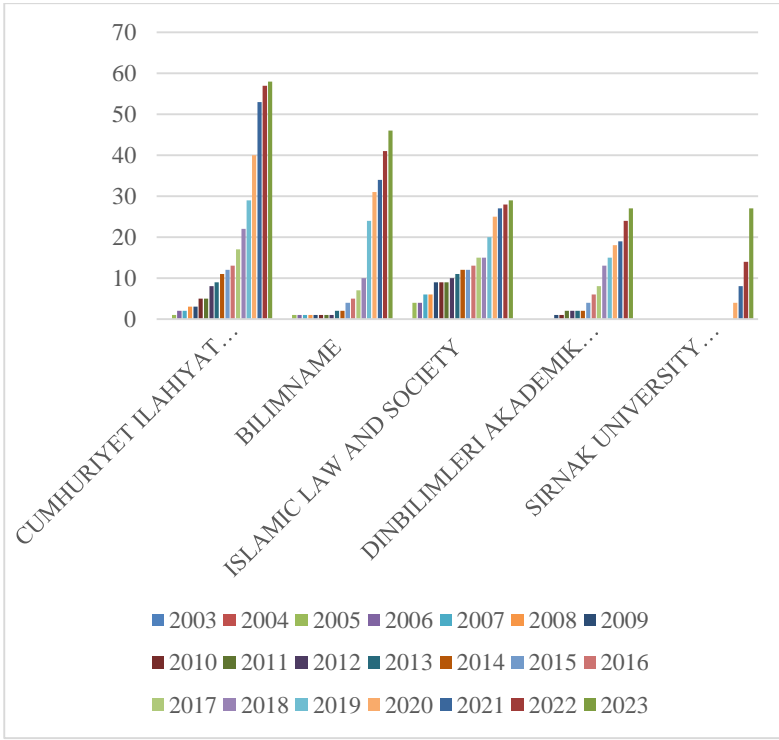

Tablo 3'ün göstergelerine göre, fıkıh makalesi yayımlayan dergilerin 20 yıllık dağılımında ilk sıranın *Cumhuriyet İlahiyat Dergisine* ait olduğu görülmektedir. Açıkçası derginin bu başarısı, akademik yayıncılıkta nispeten çok erken dönemlerde dizin faktörünün farkına varmasıyla izah edilebilir. Zira Türkiye'de WOS veri tabanına ilk giren ilahiyat dergisi *Cumhuriyet*

*İlahiyat Dergisi*dir. Grafikte 2. sırada yer bulan *Bilimname* dergisi de aynı şekilde istikrarlı yayıncılığının mükâfatını almış gibi görünmektedir. Fıkıh alanındaki en çok makale yayımlayan 25 derginin 8'i Türk ilahiyat dergileridir. WOS bu listelemede *Hitit İlahiyat Dergisini* iki farklı dergi olarak görmektedir. Bunun nedeni, sisteme dergi bilgilerinin girişi ile ilgili teknik bir hata yahut isim değişikliği olabilir. Bu durumda derginin toplam makale sayısı 27 olacaktır. Diğer ilahiyat dergilerine kıyasla yayın hayatına daha geç başlayan Şırnak İlahiyat Dergisi'nin (2010), listede dikkat çekici bir başarı sergilediği görülmektedir. *Şırnak İlahiyat Dergisi*, fıkıh alanındaki makale sayısı bakımından 2001 yılında yayın hayatına başlayan *Sakarya İlahiyat Dergisi* ve 1975'ten beri ilahiyat alanındaki çalışmalarıyla alanın öncü dergisi olan *İlahiyat Tetkikleri Dergisinin* de önüne geçmiştir. Türk dergileri dışındaki dergilerin büyük çoğunluğu İlahiyat/İslami İlimler alanında özel üniversiteleriyle tanınan Malezya'ya aittir. Grafikteki dergi isimlerine bakıldığında bu açıkça görülmektedir.

Tablo 4'te ise dünyada fıkıh alanında en çok makale yayımlayan 5 derginin yıllara göre yayın dağılımı görselleştirilmiştir.

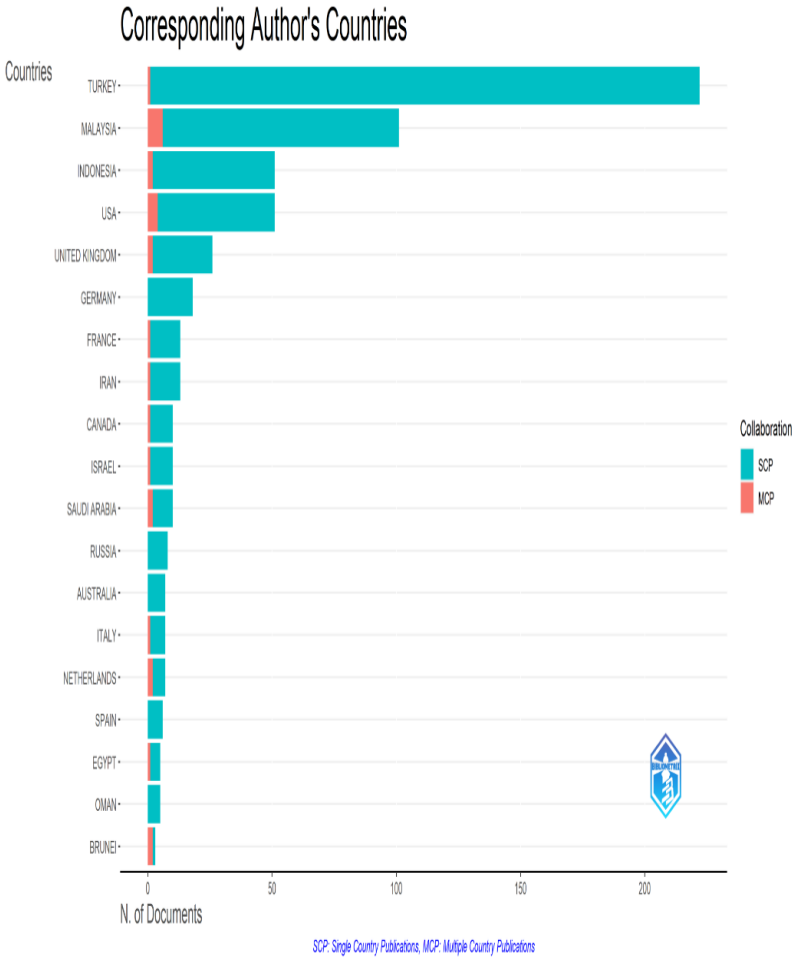
Tablo 4. Makale Sayısına Göre 20 Yılda İlk 5 Dergi

3.3. En Çok Fıkıh Makalesinin Yayımlandığı Ülkeler

En çok fıkıh makalesi yayımlayan dergilerin Türk dergileri olduğunu görünce ülke bazında Türkiye'nin açık ara önde olması da beklendik bir durumdur. Şekil 5'te ülkelerin fıkıh konulu makale üretimine yaptıkları katkıları görselleştirilmiştir:

Tablo 5. Fıkıh Makalesi Üretkenliğinde Ülkeler

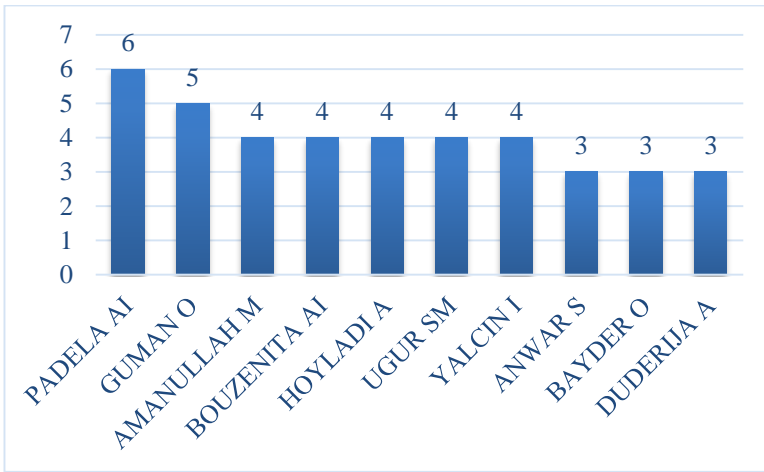

Tablo 5’te, en çok katkının Müslüman ülkelere ait olduğu gözlemlenirken daha sonra ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Kanada gibi Batılı ülkelerin de kayda değer oranda fıkıh makalesi yayımladıkları da fark edilmektedir. Bu grafite Camiu’l-Ezher ve Ümmü’l-Kurâ gibi İslami ilimler araştırmalarında kadim kurumlara sahip olan Mısır ve Suudi Arabistan’ın çok gerilerde kalması büyük olasılıkla yayın azlığından ziyade dergi nitelikleriyle ilgili olmalıdır. Zira İslam şeriatının tamamen

yahut kısmen uygulandığı bu ülkelerde fıkıh çerçevesinde kalem alınmış makale sayısının daha fazla olması yüksek ihtimaldir. Ancak dediğimiz gibi WOS veri tabanının dergi taramasında benimsediği kriterler, tablonun bu haliyle şekillenmesinde büyük rol oynamıştır denilebilir.

3.4. Fıkıh Çalışmalarında Öncü İsimler

Tablo 6. En Çok Makale Yayımlayan Akademisyenler

Tabloda görüldüğü üzere 20 yıllık zaman dilimi içerisinde en çok fıkıh konulu makaleye sahip olan yazar asıl itibarıyla Acil Tıp, Biyoetik ve Tıbbi Beşeri Bilimler Profesörü olan Aasim I. Padela'dır. Akademik kariyeri oldukça zengin olan Padela, Michigan Üniversitesi'nde Sağlık Araştırmaları alanında yüksek lisans derecesi elde etmiştir. Rochester Üniversitesi'nden

Biyomedikal Mühendisliği alanında en yüksek dereceli bilim lisansını tamamlayan yazarın beklenmedik bir yönü aynı zamanda Klasik Arap ve Edebiyat alanında da lisans derecesine sahip olmasıdır.¹⁷ WOS verilerine göre toplamda 122 yayını olan Padela'nın akademik yelpazesinde fıkhi araştırmalar da yerini almış ve biyoetik ve İslam hukuku alanındaki çalışmalarıyla ilk sıraya yerleşmiştir. 2. Sıradaki yazar 5 makale ile Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Osman Güman'dır. İlk 10'a giren akademisyenlerden 5 tanesinin Türk ilahiyatçılardan olması tabloyu sevindirici bir hale getirmektedir. Ancak burada şöyle bir hatırlatmada bulunmak icap etmektedir ki bu grafikteki veriler, WOS veri tabanından çekilmiştir. Türkiye, Malezya başta olmak üzere diğer İslam ülkelerinde yüzlerce üniversitede fıkıh konulu belki de binlerce makale kaleme alınmıştır. Akademik hayatı boyunca yüzlerce İslam hukuku başlıklı makale sahibi olan fıkıh ihtisaslı akademisyenler bulunabilir. Bu grafikte böyle akademisyenlerin isminin bulunmayışı nitelikleri ile ilgili değil, sadece ESCI gibi dizinlerde taranan dergilerde yayınları olmayışı ile alakalıdır denilebilir.

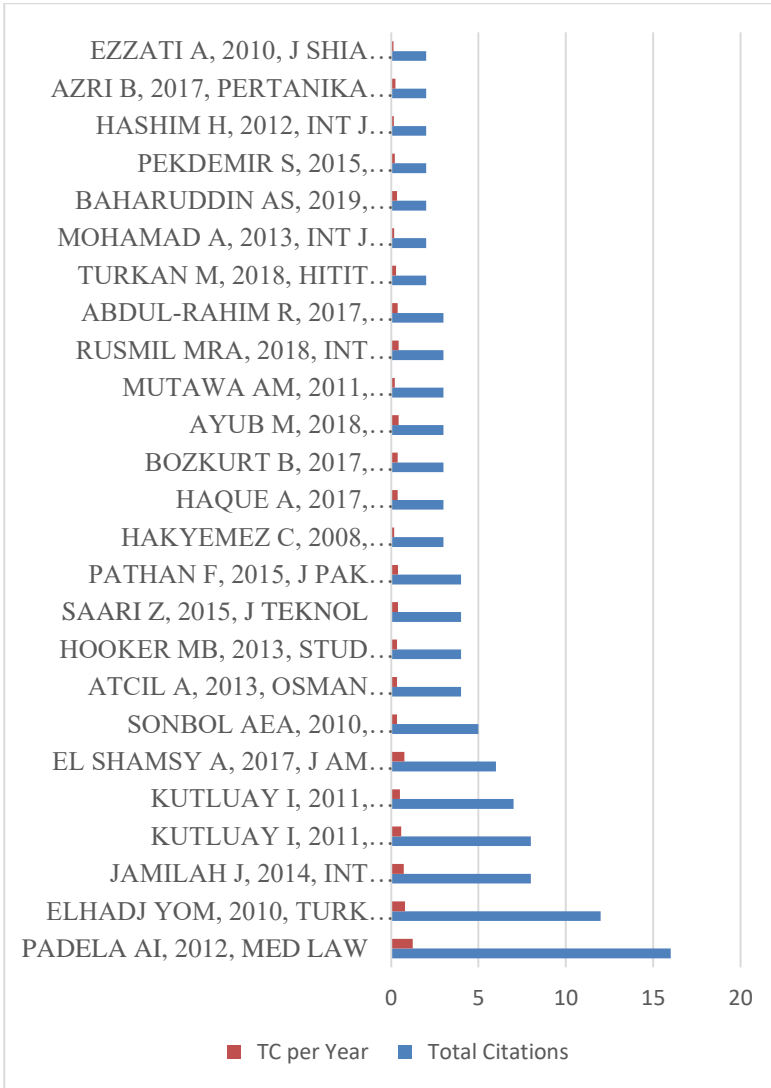
3.5. Fıkıh alanında En Çok Atıf Alan Makaleler

Tablo 7. En Çok Atıf Alan Makaleler

---

¹⁷ Medical College of Wisconsin, "Aasim I. Padela" (Erişim 16 Nisan 2024).

Tablo 7’de görüldüğü üzere fıkıh alanında makale sayısı açısından ilk sırada yer alan Padela, atıf alma bakımından da ilk sırada yerleşmiş durumdadır. Yazarın 2013 yılında *Medicine and Law* dergisinde yayımladığı *Brain Death: The Challenges*

Of Translating Medical Science Into Islamic Bioethical Discourse (Beyin Ölümü: Tıp Bilimini İslami Biyoetik Söyleme Çevirmenin Zorlukları) başlıklı makalesi toplam 16 atıf almıştır. Yazarın bu çalışmasında, beyin ölümü olgusunu İslam hukuku çerçevesinde tartıştığı anlaşılmaktadır. Özellikle organ nakli gibi güncelliği olan tartışmalı bir konunun Müslüman bir tıp akademisyeni tarafından ele alınmış olması akademik çevrelerde dikkatleri üzerine çekmiş görünmektedir.

Atıf alma bakımından başarılı sayılabilecek 2. sıradaki makale, Endonezyalı araştırmacı Jamila Jamila'nın 2014 yılında IIUM MEDICAL JOURNAL MALAYSIA dergisinde yayımlandığı, *Integration of Islamic Input in Medical Curriculum Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) Experience* (Tıp Müfredatına İslami Girdilerin Entegrasyonu Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) Deneyimi) başlıklı çalışmasıdır.

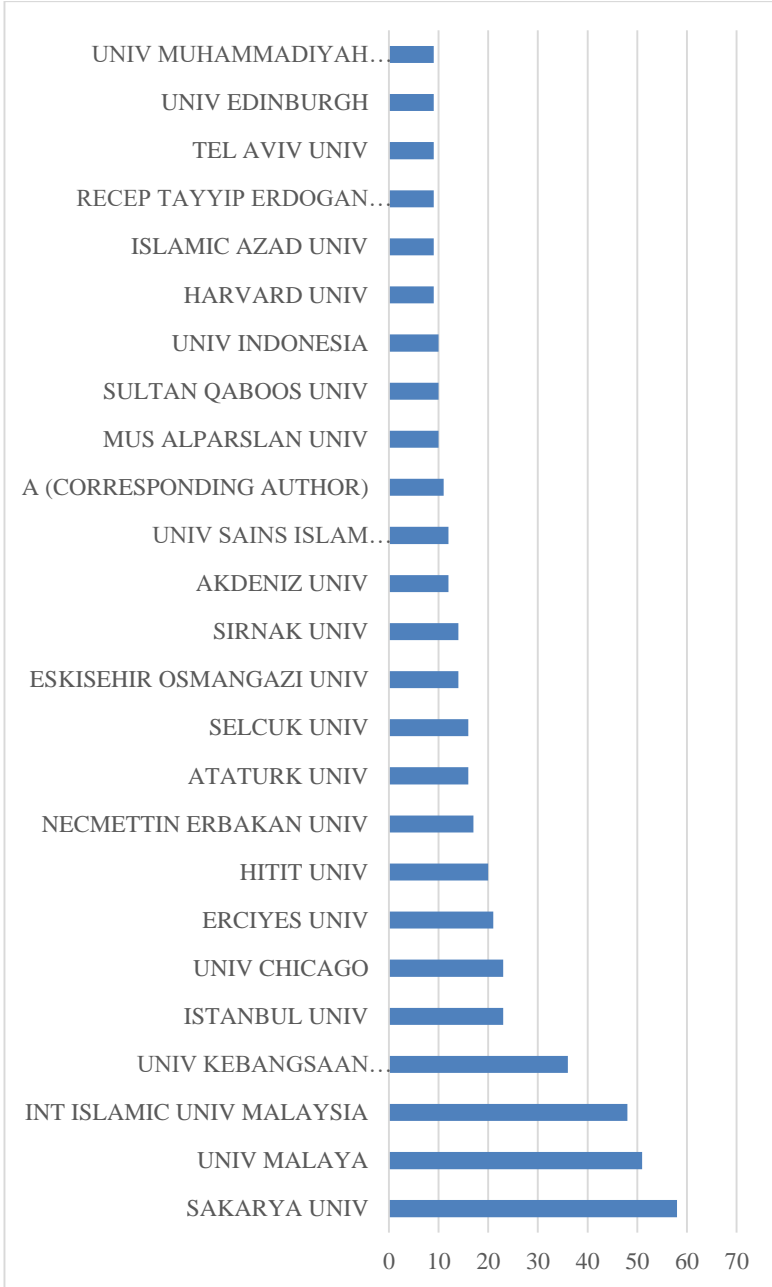
En çok atıf alan 3. Fıkıh konulu makale ise İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. İbrahim Kutluay'a aittir. Yazarın 2011 yılında *Energy Education Science And Technology Social And Educational Studies* dergisinde *Ahmad b. Hanbal's method in hadith and transmitters/rijal criticism* (Ahmed b. Hanbel'in hadis ve nakil/rivayet tenkidindeki yöntemi) başlıklı makalesi toplam 7 atıf almıştır. Makalenin başlığından ve yazarın ait olduğu anabilim dalından da anlaşılacağı üzere çalışma hadis alanına aittir. Makaleye erişim tarafımızdan sağlanamamıştır. Görünüşe

göre, Ahmed b. Hanbel'in bir mezhep imamı olmasından dolayı WOS veri tabanı bu çalışmayı Fıkıh alanına ait bir yayın olarak sınıflandırmış olabilir. Bu durum, yapılan analiz çalışmasının eksikliklerinden biri olarak not edilebilir.

Tablo 7'nin verileri, en az 2 atıf almış 13 fıkıh makalesi içerisinde 2 yayının Türk ilahiyatçılar tarafından kaleme alındığını göstermektedir. Ancak burada en çok dikkat çeken husus, bir şekilde İslam hukuku ile alakalı görünen ve en çok atıf alan ilk iki makalenin tıpçı akademisyenler tarafından kaleme alınmış olmasıdır. Bu durum, ilahiyat alanında çalışma yapan akademisyenlerin disiplinler arası yapacakları yayınlarının alanda etki gücünü arttıracığına dair bir işarettir denilebilir.

3.6. En Çok Fıkıh Yayınına Sahip Kurumlar

Tablo 8. En Çok Yayın Yapan Üniversiteler

Tablo 8’de yer alan 25 üniversiteden 12’si Türkiye’den-

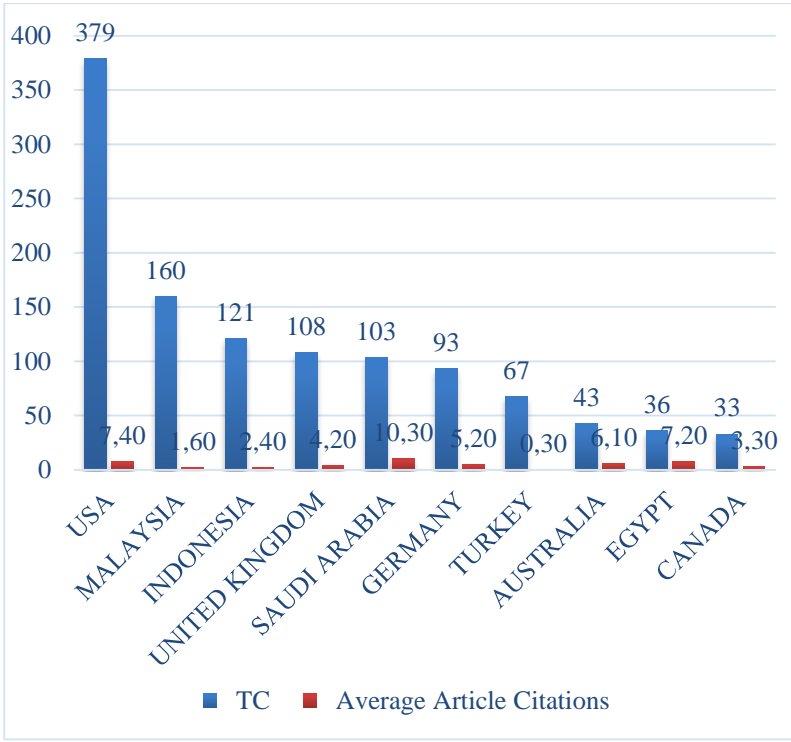
dir. İlk sırada yer alan Sakarya Üniversitesi'nden sonraki 3 üniversitenin Malezya Üniversiteleri oluşu bu ülkedeki İslami araştırmalar hareketliliğinin oldukça canlı olduğunu göstermektedir. Listede Türkiye ve Malezya dışında Chicago, Edinburgh ve Harvard Üniversitelerinin yer alması Batı üniversitelerinde azımsanmayacak sayıda İslami araştırmalar yapıldığına işaret etmektedir.

Veriler, ilk 25'e yalnızca Umman'daki Sultan Qaboos Üniversitesi'nin girdiğini, diğer Arap üniversitelerinin yer almadığını göstermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu durum Arap üniversitelerindeki yayın eksikliğinden ziyade, WOS veri tabanının taradığı indeksli dergilerle ilgili bir meseledir. Nitekim Suudi Arabistan merkezli akademik veri tabanı دار المنظومة (Dâru'l-Manzûme), Arap üniversitelerinde yazılmış binlerce fıkıh makalesini listelemektedir.

3.7. Atıf Alma Bakımından Ülkeler

Tablo 9. Atıf Sayısına Göre Ülkeler

Günümüz bilim dünyasında, bir alanda kaleme alınmış akademik yayınların başarısı çoğu kez aldıkları atıf sayısına göre ölçülmektedir. Bilimsel dergilerin etki faktörleri ve yazarların h-indekslerini belirleyen birinci derecede aldıkları atıf sayılarıdır. Bu çalışmanın bundan önceki başlık

larına bakıldığında Türk ilahiyatları açısından oldukça göz doldurur bir performans söz konusudur. En çok yayın yapan yazar, kurum ve ülke bazında Türkiye'nin fıkıh çalışmalarında domine edici bir ülke olduğu görülmektedir. Ancak yapılan yayınların diğer yayınlar nezdindeki referans olabilme gücü bakımından paralel bir başarıdan bahsetmek mümkün görünmemektedir. Zira fıkıh alanında en çok yayın Türk ilahiyatlarında Türk ilahiyatçılar tarafından kaleme alınmış iken atıf alma bakımından Amerika Birleşik Devletleri akademisyenlerinin ikinci sıradaki Malezya'ya dahi iki katından daha fazla bir fark attığı görülmektedir. Yayın sayısı bakımından ilk 25'e giremeyen Suudi Arabistan, atıf sıralamasında 5. sıraya yükselmiş ve Türkiye de 7. sıraya

gerilemiştir. Yayın sayısı bakımından oldukça gerilerde olan Endonezya, bu grafikte 3. sırada yer almıştır. Yayın ve atıf sayıları bakımından ortaya çıkan bu farklı tablonun pek çok anlamı olabilir. Ancak ilk akla gelen husus, bu farklılığın büyük oranda kaleme alınan makalelerin dili ile ilgili olduğudur. Malezya, Endonezya ve Suudi Arabistanlı fıkıh akademisyenlerin makalelerini çoğunlukla İngilizce kaleme aldıkları görülmektedir. Buna karşılık Türk ilahiyatlarında fıkıh konusunda kaleme alınan makalelerin dili Türkçedir. Bu durumun atıf sayısına etki edebileceğini öngörmek zor olmasa gerektir. Zira Malezya ve Batı üniversitelerinde ana dili Türkçe olmayan İslami ilimler araştırmacılarının Türk ilahiyatçıların makalelerini İngilizceye çevirtmesi ve kendi çalışmalarına kaynak olarak kullanmaları düşük bir olasılıktır. Bu takdirde fıkıh alanı içerisinde Türk ilahiyatçılarına düşen uluslararası sahada daha fazla etkili olabilmek için İngilizce yayın yapmaya özen göstermeleridir denilebilir.

Sonuç

Belirli bir bilim dalı, konu yahut akademik dergi üzerinde yapılan bibliyometrik analiz çalışmalarının en büyük katkısı sonraki çalışmalar için yol gösterici olma bakımındandır. Tüm dünya üniversitelerinde 2003-2023 yılları arasında fıkıh alanında yapılmış araştırma makalelerinin bibliyometrik analizini amaçlayan bu çalışmanın fıkıh araştırmacılarına bazı önerileri olacaktır. Fıkıh anabilim dalında araştırmalar yapan Türk ila-

hiyatçıları her ne kadar nicelik bakımından yayınları ile grafiklerde göz doldursalar da başka araştırmalara kaynak olma bakımından nispeten zayıf kalmaktadır. Dolayısıyla yayınların yurt dışında okunup hak ettiği ilgiyi görebilmesinin ilk ve en önemli adımı İngilizce yayın yapmaktır. Diğer taraftan Türk ilahiyatçılarının fikhı alanında kaleme aldıkları makalelerin bilgilerine WOS veri tabanında ulaşılabilmesi en azından ESCI dizinde taranan dergilerdeki yayınlarla mümkün olabilmektedir. Türkiye’de bu dizinde taranan dergi sayısı 10 civarındadır. Dolayısıyla fikh alanında yurt dışında isminden bahsetmek isteyen yazarların bu dergilerde yayın yapmak için çaba sarf etmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın ulaştığı diğer bir önemli nokta da dünyada fikh alanında öne çıkan yayınların disiplinler arası çalışmalara odaklandığıdır. Alanda en çok atıf alan çalışmaların Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Malezya, Endonezya kaynaklı disiplinler arası konuları ele aldığı görölmektedir. Dolayısıyla İslam hukuku konularını finans yönetimi, tıp, sigortacılık, biyoetik, gıda mühendisliği vb. güncelliği olan diğer alanlarla harmanlayarak yayın yapmak gibi bir eğilimin yaygın olduğu ve revaç bulduğu gözlemlenmektedir. Bir İslam hukukçusunun ilahiyat dışında bir branşta da makale yazabilecek kadar ihtisas sahibi olabilmesi düşük bir ihtimaldir. O halde burada tavsiye edilmesi gereken İslam hukukçularınının diğer alanlarda uzman olan akademisyenlerle görüş alışverişinde bulunup ortak yayınlara yönelmeleridir. Farklı disiplinlerden araştırmacıların

bilimsel işbirliğine girmelerinin onları akademik içe kapanıklık riskinden uzak tutacağı açıktır.

Kaynakça

Adıgüzel, Abdülcebbar. Lisansüstü Tefsir Tezlerinin Tematik Tasnifi ve Değerlendirilmesi. *Kur'ân Araştırmalarında Akademik Tezler İslam Dünyası ve Batı Mukayesesi İlim Yayma Vakfı Uluslararası Sempozyum*. ed. Bilal Gökçır vd. 267-288. İstanbul: İlim Yayma Yayınları, 2018.

Akbaş, Fatih vd. “Web of Science Core Collection Veri Tabanında İslami Bankacılık ile İlgili Yapılan Makalelerin Bibliyometrik Analizi”. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12/23 (2021), 56-78.

Ameti, Bejadin. *Makedonya'da Hadis Çalışmaları*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Andrea Rey-Martí vd., “A bibliometric analysis of social entrepreneurship”. *Journal of Business Research* 69/5 (2016), 1651-1655.

Aria, Massimo – Cuccurullo, Corrado. “Bibliometrix: an R-Tool for Comprehensive Science Mapping Analysis”. *Journal Of Informetrics* 11/4, (2017), 959-975.

Biçer, Ramazan. “Türkiye’de Yapılan Kelâm Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 14/27 (2016), 313-343.

Chiu, Wen-Ta – Ho, Yuh-Shan. “Bibliometric Analysis of Tsunami Research”. *Scientometrics* 73/1 (2007), 3-17.

Dehghanbanadaki, Hojat vd., “Bibliometric analysis of global scientific research on Coronavirus (COVID-19)”. *Medical Journal of The Islamic Republic of Iran* 23 (2020), 34-51.

Gauthier, Éline. *Bibliometric Analysis of Scientific and Technological Research: a User's Guide to the Methodology*. Kanada: Science and Technology Redesign Project, 1998.

Gu, Yinian. "Global Knowledge Management Research: a Bibliometric Analysis". *Scientometrics* 61/2 (2004), 171-190.

Gül, Recep Emin. "2012-2017 Yıllarında Türkiye'de Yapılan Hadis Tezleri Bibliyografyası ve Değerlendirilmesi". *Mizânü'l-Hak İslami İlimler Dergisi* 6 (2018).

Güneş, Adem. "Akademik Dergilerde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi (1925-2020)". *Türkiye Din Araştırmaları Dergisi* 12 (2021), 199-222.

Kara, Ömer. *Tefsir Akademisyenleri Kataloğu*. Ankara: Kurav Yayınları, 2007.

Kaya, Eyyüp Said. "Türkiye Cumhuriyeti'nde Fıkıh Literatürü: Bir Hasıla". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 12/24 (2014), 9-126.

Kılıç, Hatice Merve Kızılgül, *Tasavvuf ile İlgili TR Dizin'de Yer Alan Akademik Makalelerin Bibliyometrik Olarak İncelenmesi (2005-2022)*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023.

Koenig, Michael E.D. "a Bibliometric Analysis of Pharmaceutical Research". *Research Policy* 12/1 (1983), 15-36.

Konak, Fatih – Demir, Yasemin. "İslami Sigortacılık (Tekafül) Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz". *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/1 (2023), 11-46.

Medical College of Wisconsin, "Aasim I. Padela" (Erişim 16 Nisan 2024).

Polat, Hamza vd. "A Bibliometric Analysis of Research on ChatGPT in Education". *International Journal of Technology in Education (IJTE)* 7/1 (2024), 59-85.

Susilawati, Susilawati. *Endonezya'da Hadis alışmaları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.

Şeker, Necmeddin – Bilgin, Recep. *Açıklamalı Hadis Makaleleri Bibliyografyası 1923-2016*. Kahramanmaraş: SAMER, 2020.

Uzunoğlu, M. Vecih. "Türkiye'de Arap Dili Alanında yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri-I (1956-2002)". *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 3/8 (2003), 7-31.

Uzunoğlu, M. Vecih. "Türkiye'de Arap Dili Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri-II (1956-2004)". *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 5/17 (2005), 7-36.

Uzunoğlu, M. Vecih. "Türkiye'de Arap Dili Alanında yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri-III (1956-2013)". *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 15/40 (2015), 1-52.